

Academic Article:

Received: 2024-02-25;

Revised: 2024-04-01;

Accepted: 2024-04-20.

ได้เงินได้คำ: เจตนารมณ์แห่งอาชีพตามคติในทางพระพุทธศาสนาและพระไตรปิฎก**Get Money, Get Gold:****Career Intentions According to Buddhist Concept and Tipitaka**พระปลัดระพิน พุทธิสารโร*¹, พระมหาถาวร ถาวรเมธี², ดิเรก ด้วงลอย³, มัลลิกา ภูมะธน⁴Phrapalad Raphin Buddhisarol¹, Phramaha Thavorn Thavaramethee²,Direk Duangloy³, Mallika Phumathon⁴คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹,สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย²,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์³คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์⁴Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹,Office of the President, Mahachulalongkornrajavidyalaya University²,Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus³,Faculty of Management Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University⁴

First/Corresponding Author, E-mail: raphind@yahoo.com*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการได้มาซึ่งรายได้หรือได้เงินได้คำผ่านคำว่า อาชีพร่วมสมัยปัจจุบัน และคติหรือจริยธรรมของอาชีพที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัย เขียนออกมาเป็นความเรียงในรูปของบทความวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า การได้มาซึ่งรายได้เป็นเรื่องของอาชีพและรายได้ โดยในพระไตรปิฎกมีอาชีพจำนวนมาก แต่เมื่อมีอาชีพแล้วความซื่อตรงในอาชีพก็เป็นสิ่งสำคัญด้วย ในทางพระพุทธศาสนาใช้คำว่า คุณธรรมของอาชีพ ที่เรียกว่า จรรยาบรรณหรือคุณธรรมแห่งอาชีพ ดังปรากฏในเรื่องของอาชีพไม่พึงประกอบที่เรียกว่า มิจฉาวณิชา และมีแนวคิดในเรื่องสัมมาอาชีพหรืออาชีพที่พึงประกอบ โดยให้มีความสุจริตในอาชีพที่เรียกว่า กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต อันเนื่องด้วยแนวคิดความสุจริตแห่งอาชีพนับแต่ครั้งพุทธกาลตามแนวคิดในพระพุทธศาสนา องค์ความรู้ใหม่จากบทความนี้ คือ การได้รับทราบแนวคิดสุจริตสัมมาชีพที่กล่าวถึงอาชีพและเจตนารมณ์การประกอบอาชีพในพระไตรปิฎก

คำสำคัญ: ได้เงินได้คำ, เจตนารมณ์แห่งอาชีพ, พระพุทธศาสนา

Abstract

This article aims to study the acquisition of income or earning money through the term ‘contemporary career’ and the principles or ethics of careers that appear in the Tipitaka. The method used is to study documents and research works and write an essay in the form of an academic article. The results of the study found that the acquisition of income is a matter of career and income. In Tipitaka, there are many careers, but when there is a career, honesty in the career is also important. In Buddhism, the term ‘morality of career’ is used which is called ‘ethics or morality of career’, as it appears in the matter of careers that should not be engaged in, called ‘Micchāvaṇijjā’, and there is the concept of “right livelihood” or careers that should be engaged in, by having honesty in the career, called ‘Kāyasucarita, Vacīsucarita, and Manosucarita,’ which is based on the concept of honesty in careers since the time of the Buddha according to the concept of Buddhism. The body of knowledge from this article is the knowledge of the concept of honesty and right livelihood that mentions careers and the intention of engaging in careers in Tipitaka.

Keywords: Get Money-Get Gold, Career Spirit, Buddhism

บทนำ

ในพระพุทธศาสนาคำว่า สัมมาชีพ หรืออาชีพที่ทำให้เกิดคุณภาพชีวิต เช่น การไม่ประกอบมิจฉา วณิชชาหรืออาชีพอันไม่พึงกระทำ เช่น ค้ามนุษย์ ค้าเสพติดให้โทษ ค้าอาวุธที่นำไปสู่ความรุนแรงหรือ ประหัตประหาร ซึ่งในประเด็นการเขียนบทความนี้มุ่งสะท้อนให้เห็นว่า อาชีพในครั้งพุทธกาลและปัจจุบันเป็น อาชีพที่เนื่องด้วยชีวิตคนและคุณค่าของการใช้ชีวิต ผู้เขียนได้สนทนากับมหาเปรียญธรรม 9 ประโยค (พระมหาถาวร ถาวรเมธี) ท่านได้ยกประโยค “Gossip” ถึงบุคคลอื่นที่อยู่นอกวงสนทนาในเรื่องปฏิสัมพันธ์ ความเป็นเพศหญิงและเพศชาย ทั้งเชื่อมโยงถึงพุทธพจน์ที่ว่า “..เราไม่เห็นเสียง อื่นแม้อย่างหนึ่งที่จะครอบงำ จิตของบุรุษอยู่ได้เหมือนเสียงสตรีนี้ เสียงสตรีย่อมครอบงำจิตของบุรุษอยู่ได้... (รวมถึง รูป-เสียง-กลิ่น-รส- โผฏฐัพพะ)” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 1: 1-2) หากแปลความให้เข้าใจง่าย ก็คือ ผู้หญิงมีอิทธิพลต่อ ผู้ชายและผู้ชายก็มีอิทธิพลต่อผู้หญิง และในอิทธิพลเหล่านี้ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน จึงเป็นที่มา ของคำว่า “ได้เงินได้คำ” ที่มีความหมายเชิงพฤติกรรมของคนในความเป็นเพศ พร้อมกับการได้มาของรายได้ หรืออาชีพที่เนื่องด้วยเพศ นัยของอาชีพนี้โดยทางอ้อมอาจเป็นการยินยอม สมยอม สมประโยชน์เพื่อให้ได้มา หรือการแลกเปลี่ยนเป็นทรัพย์ก็ได้ แต่กินความหมายและสะท้อนถึงพฤติกรรมได้เป็นอย่างดี จึงเป็นแรงบันดาลใจในการเขียนบทความนี้ เหมือนครุเพลงอย่างสลา คุณวุฒิ (พ.ศ. 2505-ปัจจุบัน) นำคำว่า รongเท้า ที่ เห็นวางอยู่หน้าห้อง มาแต่งเป็นเพลง “รongเท้าหน้าห้อง” กับประโยคที่ว่า “ประตูห้องเช่า มีรongเท้าสองคู่เคียง กัน คู่หนึ่งนั้น เป็นรongเท้าเธอที่จำได้ดี อีกคู่หนึ่ง ไม่เคยเห็นเลยก่อนนี้ แปลกใจอะไรกันนี้ ห้องน้องมี รongเท้า

ผู้ชาย” ทำให้นักร้องอย่างสายัณห์ นิรันดร (พ.ศ. 2511-ปัจจุบัน) กลายเป็นที่รู้จักด้วยเพลงดังกล่าว หรือครูไพบุลย์ บุตรขัน (พ.ศ. 2461-2515/อายุ 53 ปี) นำเหตุการณ์ที่คนสุโขทัยสองคนสนทนากันด้วยภาษาพื้นถิ่น เช่น คำว่า ตัก = ตก และคำว่า หัก = หก มาแต่งเป็นเพลง “ฝนเดือนหก” ที่ขับร้องครั้งแรกโดยรุ่งเพชร แหลมสิงห์ (พ.ศ. 2485-ปัจจุบัน) จนเป็นเพลงอมตะที่ถูกนำไปขับร้องจำนวนมาก ส่วนประเด็นของการเขียนครั้งนี้ด้วยการใช้คำว่า ได้เงินได้ค่า ก็เพราะเป็นกิจกรรมอันได้มาซึ่งเงินหรือรายได้ โดยคำว่า ได้ค่า เป็นสำนวนเปรียบเทียบของการได้มาซึ่ง (ทอง) ค่า หรือเงิน (ทรัพย์สินหรือสิทธิอันพึงได้จากการทำงาน) จึงนำมาขยายความเป็นบทความวิชาการเพื่อสะท้อนให้เห็นอาชีพทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งจริยธรรมของอาชีพ ซึ่งพระพุทธศาสนาใช้คำว่า สัมมาอาชีพะหรือสัมมาชีพที่เป็นเงื่อนไขให้เกิดการยังชีพด้วยความสุจริตหรือด้วยคุณธรรมแห่งอาชีพ แต่ในประเด็นได้เงินได้ค่านี้นี้ มีความน่าสนใจตรงที่ว่า อาชีพที่ไม่เรียกว่า อาชีพ แต่สามารถทำให้เกิดรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากเงินทองและรายได้ ซึ่งจะได้นำเสนอเป็นลำดับไป

ภาพ 1 อาชีพและรายได้ของพนักงานออฟฟิศในประเทศไทย (MyAccount-Cloud Accounting, ม.ป.ป.)

แนวคิดเรื่องอาชีพกับการทำอาชีพในพระพุทธศาสนา

คำว่า อาชีพ อาชีพะหรือสัมมาอาชีพะ เป็นแนวคิดในทางพระพุทธศาสนาที่หมายถึง การเลี้ยงชีพที่ต้องประกอบด้วยอาชีพ และอาชีพเหล่านั้นนำมาซึ่งเงินทอง สิ่งใช้หรือสิ่งวัตถุที่แลกเปลี่ยนหรือทำให้เกิดงานรายได้หรือนำไปสู่การสร้างรายได้ ตามที่ปรากฏเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตในสังคม ในพระพุทธศาสนามีแนวคิดเรื่องอาชีพที่ไม่พึงประกอบหรืออาชีพต้องห้ามที่เรียกว่า มิจฉวนิขชา คือ การค้าขายที่ผิดหรือไม่ชอบธรรม ชาวพุทธจึงไม่ควรค้าขายสิ่งเหล่านี้ ซึ่งถือเป็นอันตรายต่อเพื่อนมนุษย์ สัตว์ สภาพแวดล้อมและตนเอง ทั้งในปัจจุบันและเมื่อละโลกไปแล้ว (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 36: 371) อันประกอบด้วย (1) สัตถวนิขชา คือ การขายอาวุธหรือคัสตรา (2) สัตตวนิขชา หมายถึง การค้าขายมนุษย์ (3) มังสวานิขชา

หมายถึง ค่าขายสัตว์เพื่อนำไปฆ่า ค่าสิ่งทีเนื่องด้วยสัตว์ สัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครองหรือการส่งเสริมให้ทำผิด ศิลข้อที่ 1 (4) มัชวณิชา หมายถึง การค้าขายน้ำเมา ตลอดจนการค้าสารเสพติดทุกชนิด ดังปรากฏการค้า น้ำเมาสุรา ยาเสพติดของบริษัทยักษ์ใหญ่ของประเทศและของโลก แต่ผล คือ สุขภาพของประชาชนในประเทศ อยู่ในภาวะทุโภชนาการ กลายเป็นผลกระทบตกแก่ประชาชน (5) วิสวณิชา หมายถึง การค้าขายยาพิษ ซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้ใช้ พิษและสัตว์ อาชีพเหล่านี้อาจไม่ได้เจาะจงโดยตรงว่า เป็นอาชีพสาขาอะไรบ้าง แต่สะท้อนให้เห็นว่า เป็นอาชีพที่ยังปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังปรากฏสงครามการค้าอาวุธที่ยังปรากฏ อยู่อย่างต่อเนื่องในประเทศที่ก่อสงคราม โดยมีประเทศยักษ์ใหญ่เป็นผู้ค้า รวมไปถึงสงครามเศรษฐกิจที่เนื่อง ด้วยการค้ามนุษย์ การแย่งชิงเอาเปรียบที่เนื่องด้วยทาสในแบบเดิมมาสู่การเอาเปรียบด้านแรงงานหรือ กฎหมายแรงงานที่ไม่ได้เอื้อประโยชน์แก่ผู้ใช้แรงงานหรือสิทธิอันพึงได้ต่อบุคคล

แต่เมื่อเจาะจงที่สังคมหรือเหตุการณ์ร่วมสมัย อาจได้ยินคำว่า อาชีพหมอ พยาบาล ตำรวจ ครู นักบริหาร และอีกหลายอาชีพที่หลายคนพึงปรารถนา ในช่วงเยาว์วัยหลายคนได้ยินคำถามที่ว่า โตขึ้นจะเป็นอะไร แต่ก็ตอบไม่ได้ว่า ต้องการจะเป็นอะไร เพราะวิถีแห่งอาชีพได้เปลี่ยนไป อย่างไรก็ตาม มีผู้รวบรวมและสำรวจอาชีพที่แต่เดิมเคยเป็นคำตอบยอดฮิต แต่เมื่อถูกถามอาจกลายเป็นอาชีพล้าสมัยสำหรับเด็กรุ่นใหม่ ซึ่งจากข้อมูลการสอบถามเด็กเจนอัลฟาที่ว่า “โตขึ้นหนอยากเป็นอะไร” จะพบอาชีพที่คาดไม่ถึงถึง 15 อาชีพ ดังปรากฏว่า

เด็กยุคใหม่ ‘เจน อัลฟา’ (Gen Alpha) คือ เด็กที่เกิดหลังปี ค.ศ. 2010 ซึ่งถ้านับถึงปี 2023 พวกเขาอายุแก่สุดไม่เกิน 13 ขวบ เด็กกลุ่มนี้ได้รับการจับตาเป็นพิเศษ เนื่องจากคาดว่า จะเข้ามาขับเคลื่อนโลกยุคต่อไป โดยภายในปี 2024 จะมีจำนวนทั้งหมด 2,200 ล้านคน และภายในปี 2030 จะคิดเป็นสัดส่วน 11 เปอร์เซ็นต์ในตลาดแรงงาน

ความพิเศษของ Gen Alpha คือ เป็นเด็กกลุ่มแรกที่เกิดในศตวรรษที่ 21 ทั้งหมด พวกเขาเกิดมาพร้อมเทคโนโลยีดิจิทัล และมีโควิด-19 เป็นตัวปลูกเร้าให้ต้องเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ผ่านการเรียนออนไลน์ตั้งแต่เด็ก

นอกจากนี้ Gen Alpha ยังได้รับฉายาว่า ‘มินิ - มิลเลนเนียล’ เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นลูกของคนวัยมิลเลนเนียล (เกิดปี 1981 - 1996) ซึ่งใช้สมาร์ทโฟน และเล่นโซเชียลมีเดีย ทำให้รุ่นลูกยิ่งเข้าถึงเทคโนโลยีดังกล่าวได้ง่ายขึ้น การเข้าถึงโลกดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตตั้งแต่เล็ก ทำให้ Gen Alpha มีจุดเด่นเรื่องมุมมองความคิดที่เป็นสากลมากขึ้น พวกเขาเจอเพื่อนและรวมกลุ่มกันอย่างใกล้ชิดบนโลกเสมือน และอาจค้นพบสิ่งที่ตัวเองสนใจได้เร็วกว่าคนรุ่นก่อนหน้า

นั่นเป็นสาเหตุให้เด็ก Gen Alpha สามารถเรียนรู้และฝึกฝนในสิ่งที่ตนชื่นชอบได้เร็ว และอาจกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพนั้น ๆ ตั้งแต่ช่วงต้นของชีวิต โดยอาชีพที่เด็กกลุ่มนี้สนใจ ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและสังคม

The Future of Commerce สื่อด้านเทรดธุรกิจและเทคโนโลยีรอบโลก คาดการณ์ 15 อาชีพในอนาคตที่เด็ก Gen Alpha จะให้ความสนใจเป็นพิเศษว่า มีดังนี้ 1. นักบินอวกาศยานไร้คนขับ

(Drone Pilot) 2. ผู้ควบคุมรถไฟไร้คนขับ (Driverless Train Operator) 3. ผู้จัดการสุขภาวะ (Wellbeing Manager) 4. ผู้จัดการประสบการณ์ผู้ใช้งาน (UX Manager) 5. นักพัฒนาบล็อกเชน (Blockchain Developer) 6. ผู้เชี่ยวชาญความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cybersecurity Specialist) 7. ผู้เชี่ยวชาญปัญญาประดิษฐ์ (AI Specialist) 8. นักบริหารจัดการชีวิต (Life Simplifier) 9. เกษตรกรในเมือง (Urban Farmer) 10. เอเจนต์ท่องเที่ยวอวกาศ (Space Tourism Agent) 11. เจ้าหน้าที่เทคนิคการนอน (Sleep Technician) 12. เจ้าหน้าที่ฝ่ายความยั่งยืน (Sustainability Officer) 13. วิศวกรโลกเสมือน (Virtual Reality Engineer) 14. นักออกแบบข้อมูล (Data Designer) 15. ช่างกลหุ่นยนต์ (Robotics Mechanic) (Auaudomchaisakun, 2566)

ข้อความที่ยกมาทั้งหมดเป็นข้อความที่พบในระบบออนไลน์เขียนโดยภานุวัตร เอื้ออุดมชัยสกุล (Phanuwat Auaudomchaisakun) อาจใช้คำว่า เป็นอาชีพแห่งอนาคต อาชีพที่คาดว่า จะเป็นที่ยอมรับของเด็กเจนอัลฟาในอนาคต และเป็นอาชีพที่คนรุ่นก่อนหน้าอาจไม่คุ้นเคยหรือไม่รู้จัก เมื่อพวกเขาตอบคำถามที่ผู้ใหญ่ว่า “โตขึ้นหนูอยากเป็นอะไร” แต่ทั้งหมดเป็นข้อเท็จจริงที่ปรากฏภายใต้สถานการณ์อย่างใหม่ที่ปรากฏในปัจจุบัน

จากข้อมูลที่ยกมาทั้งข้อมูลในอดีตซึ่งใช้คำว่า อาชีพในพระไตรปิฎกหรือในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา แล้ว อาชีพในอนาคตหรือบางอาชีพยังไม่มีในสารบบ แต่จะเป็นอาชีพที่จะมีในอนาคตต่อไป แต่การศึกษานี้ต้องการขมวดรวมไปว่า ในทุกอาชีพมีเป้าหมายเป็นเงินและค่าหรือรายได้ที่มาพร้อมกับอาชีพ หรือการประกอบอาชีพแล้วได้ผลตอบแทนเป็นรายได้ที่สมเหตุสมผล ดังนั้น ในการเขียนบทความนี้จึงเป็นการสรุปให้เห็นว่า อาชีพเป็นที่มาของรายได้ การมีอาชีพซึ่งทำให้มีรายได้สูงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมาพร้อมกัน รวมไปถึงกรณีการเสริมอาชีพให้มีรายได้พิเศษ ซึ่งในทางสังคมและศาสนาจะมองว่า จะต้องคำนึงถึงจิตสำนึกในอาชีพ อันเป็นหัวใจหรือเป้าหมายสำคัญร่วมในการประกอบอาชีพ จึงเป็นที่มาของจรรยาบรรณในวิชาชีพ ซึ่งเป็นประเด็นที่จะต้องศึกษาต่อไป

ภาพ 2 การค้าอาวุธส่งผลกระทบต่อเป็นความรุนแรงต่อชีวิต ทรัพย์สินและสงครามผิดหลักพระพุทธศาสนา (คาดีจา ชารีฟ, 2565; Tugendhat, 2021)

อาชีพในพระไตรปิฎก

อาชีพในครั้งพุทธกาลจะยึดคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นคำตอบในการให้ข้อมูลว่า มีอาชีพเหล่าใดบ้างในอดีต แต่อาชีพมีลักษณะสำคัญ คือ การแลกเปลี่ยนหรือการได้มาซึ่งสิ่งที่จะต้องแลกเปลี่ยน เช่น เงินทอง สิ่งใช้หรือวัตถุ แลกเปลี่ยน นั้นหมายความว่า อาชีพในครั้งพุทธกาลกับอาชีพในปัจจุบันก็อาจความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงอาชีพช่างไว้มากมาย ดังที่รุ่งอรุณ กุลธำรง (2559) ได้นำเสนอไว้ว่า

ในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย...แสดงให้เห็นถึงคลังความรู้งานช่างฝีมือในสังคมก่อนพุทธกาลและสมัยพุทธกาล ผู้เป็นช่างฝีมือก่อนสมัยพุทธกาล คือ ช่างคฤหัสถ์ที่เป็นอดีตพระโพธิสัตว์ อดีตพระเถระเจ้า ช่างในชาติก ผู้รับจ้าง บริวารบุคคลตระกูลสูง ช่างผู้ประพद्यพิธีกรรมสมัยพุทธกาลช่างคฤหัสถ์มีสืบเนื่องมาทั้งช่างหม้อ ช่างทอง ช่างดอกไม้ ช่างเขียน และช่างสงฆ์ด้วยการทำงานช่างฝีมือเครื่องอุปโภคของคฤหัสถ์ เครื่องใช้สำหรับภิกษุ มีความเชื่อว่า การทำกรรมดีถวายทานวัตถุแล้ว เมื่อตายจะได้ขึ้นสวรรค์ มีวิสสุกรรมเป็นเทพแห่งศิลปะและงานช่างฝีมือ ช่างฝีมือเป็นบุคคลตระกูลต่ำ เปรียบเทียบการปฏิบัติธรรมกับอาชีพช่างทอง ช่างหม้อ วิธีการทำงานช่าง ผลงานของช่าง เพื่อสร้างความศรัทธาในพระรัตนตรัย ความชัดเจนในการอธิบายธรรม ความรู้งานช่างฝีมือดังกล่าวแสดงให้เห็นบทบาทความสำคัญ ความเจริญของงานช่างฝีมือสมัยพุทธกาลได้อย่างดี อันเป็นที่มาบางประการของการสร้างงานช่างฝีมือในสังคมไทยสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ในความเป็นอาชีพก็จะมีแนวคิดเสริมมาอีกประการหนึ่ง คือ ประเด็นว่าด้วยคุณสมบัติของอาชีพหรือตระกูลช่างที่ว่า

มนุษย์ทุกคนย่อมมีความหวังในการประกอบอาชีพ ที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จนั้น จะต้องเป็นหลักสัมมาอาชีพะ ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ประชาชนทั่วไป บางส่วนก็ประกอบอาชีพไม่สุจริต เช่นอาชีพค้าขายอาวุธ ค้าขายเนื้อสัตว์ อาชีพค้าขายสุรายาเมา อาชีพค้าขายยาพิษ เป็นต้น บุคคลไม่ควรค้าสิ่งเหล่านี้ เมื่อประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ ก็สามารถนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้ เพราะหลักคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นสอนให้คนเป็นคนดี เว้นความชั่วทั้งปวง ศาสนาจึงเป็นประหนึ่งว่า เป็นประทีปส่องโลกให้สว่างไสว ด้วยความรู้แจ้ง และยังสอนให้มนุษย์รู้จักสามัคคี มีความยุติธรรมปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง มีความเมตตากรุณาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า ไม่อิจฉาริษยาพยาบาทต่อกัน การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นการปลูกฝังให้คนเป็นคนดีและประกอบอาชีพสุจริตทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า สัมมาอาชีพะ คือ การเลี้ยงชีพชอบ ประกอบอาชีพสุจริต ไม่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมดีงาม เว้นจากการเลี้ยงชีวิตในทางที่ผิด เช่น การโกงเขา หลอกหลวงเขา และไม่ประกอบอาชีพต้องห้าม ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในวินนยชาสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย อุบาสกไม่ควรค้าขาย

5 ประการนี้ คือ 1) คำขायศาสดราอาวุธ 2) คำขायลัตว์ 3) คำขायเนื้อลัตว์ 4) คำขायของมีนเมา และ 5) คำขायยาพิช หลักสัมาอาชีวะนี้ พุทธศาสนิกชนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สำหรับอาชีวะในพุทธกาลที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โดยระบุอาชีวะมี 24 อาชีวะ เช่น พลช้าง พลม้า ทาสเรือนเบี้ย พ่อครัว ช่างดอกไม้ นักบัญชี นอกจากนี้ ยังมีอาชีวะอื่น ๆ อาชีวะที่อาศัยศิลปะอย่างอื่น ส่วนในคัมภีร์อรรถกถาได้ระบุชื่อของอาชีวะในสมัยพุทธกาลมากกว่าในพระไตรปิฎก (พระครูญาณปริชา และคณะ, 2566)

ในงานศึกษาของอัมพร ภาวศุทธิ์ (2560) เรื่องจริยธรรมวิชาชีพกับพุทธจริยศาสตร์ ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ทุกอาชีวะต้องมีแนวคิดในวิชาชีพ แต่ในความเป็นวิชาชีพ สิ่งที่สำคัญที่สุด ก็คือ ต้องมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ จึงจะไปสู่เป้าหมายปลายทางได้ ดังปรากฏข้อมูลการศึกษาไว้ว่า

เมื่อสังคมพัฒนามาจนถึงวันที่มีการเรียกร้องเรื่องจริยธรรม แสดงให้เห็นว่า สังคมต้องประสบกับปัญหาหรือความเดือดร้อนขึ้น เพราะเรื่องจริยธรรมเป็นเรื่องของสำนึก เป็นมโนธรรมซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ความดี-ชั่ว ถูก-ผิด การดำรงชีพของมนุษย์ต้องอาศัยการทำงานหาเลี้ยงชีพ ทุกคนจึงอยู่ในฐานะของผู้ประกอบอาชีพและอยู่ในฐานะของผู้บริโภคสินค้าและบริการจากอาชีพอื่นด้วย แต่ปัญหาหรือความเดือดร้อนเกิดขึ้นเพราะการประกอบอาชีพไม่สุจริต มีการเอาัดเอาเปรียบ และสังคมตกอยู่ในภาวะปลาใหญ่กินปลาเล็ก จริยธรรมวิชาชีพจึงเป็นทางหนึ่งที่บุคคลในแต่ละอาชีพกำหนดขึ้นภายในกลุ่มให้สมาชิกนำไปปฏิบัติเพื่อให้เป็นที่ยอมรับและวิชาชีพนั้น ๆ สามารถดำรงอยู่ในสังคมต่อไปได้ แต่การกำหนดจริยธรรมวิชาชีพขึ้นนี้ ก็เปรียบเสมือนการตรากฎหมายในแง่ของความเป็นลายลักษณ์อักษร แต่การประพฤติปฏิบัติเป็นระดับของความสำนึก รู้ผิดชอบชั่วดี

ดังนั้น แก่นแกนของการเป็นผู้ที่มีเป้าหมายดี ย่อมตระหนักและให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดในอาชีวะหรือความมั่นคงในอาชีวะย่อมเป็นเครื่องสะท้อนหรือยืนยันได้ที่ว่า

แนวคิดและวิธีวางตัว วางใจตามแนวทางพระพุทธศาสนาในฐานะของศาสตร์ที่สามารถปฏิบัติได้ พิสูจน์ได้ ไม่จำกัดกาลเวลา ซึ่งได้แก่ การดำรงตนบนฐานสัจจะ-ความจริง คือ อริยสัจ 4 หน้าที่ต่ออริยสัจ 4 การดำเนินชีวิตตามทางสายกลางและนำธรรมจรรยาเป็นหลักความประพฤติปฏิบัติในชีวิต บทความนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารพระไตรปิฎกและเอกสารทางวิชาการ พบว่าการปฏิบัติเป็นหัวใจสำคัญของจริยธรรม เมื่อจริยะหมายถึง ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ เมื่อนำจริยธรรมวิชาชีพไปประพฤติปฏิบัติจริงในสาขาวิชาชีพ และใช้ธรรมจรรยาเป็นหลักประพฤติในชีวิต จะเป็นส่วนสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดสมดุลง มีความสุขและเป็นประโยชน์ทั้งกับตนเองและผู้อื่น

ดังนั้น อาชีพเป็นเรื่องดี การแสวงหาประโยชน์หรือรายได้จากอาชีพและความมั่นคงในอาชีพย่อมเป็นเรื่องดี อาชีพก็ไม่ได้จำกัดต่อการเรียนรู้พัฒนาตามคติในทางพระพุทธศาสนา เพราะทุกอาชีพสามารถพัฒนาตัวเองได้อย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏในงานของโสภณ เทียนศรี และพระเมธีวราญาณ (2563) ในงานศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์การบรรลุดุธรรมของโสภณในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ที่ให้ข้อมูลว่า อาชีพโสภณเป็นอาชีพหนึ่งในครั้งพุทธกาลและมีคู่กับทุกสังคม เป็นอาชีพที่ใช้การได้มาและแลกด้วยวัตถุสิ่งของที่เรียกว่า เงินหรือค่าแปลว่า ของแลกเปลี่ยนหรือต้องมีสิ่งแลกเปลี่ยน นอกจากนี้ ยังพบประเด็นของการศึกษาที่ว่า คนสามารถพัฒนาได้โดยไม่จำกัดอาชีพ ดังที่ปรากฏผลศึกษาว่า

การมีอาชีพเป็นโสภณก็มีได้เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุดุธรรม จึงทำให้เห็นถึงศักยภาพจากหญิงโสภณที่ได้พัฒนาตนถึงขั้นสูงสุดไปสู่ความเป็นพระอรหันต์ มีโสภณที่บรรลุเป็นพระอรหันต์มีจำนวน 4 ท่าน ได้แก่ พระอัทธมเถรี พระภยมาตาเถรี พระอัมพปาลีเถรี พระวิมลเถรี และบรรลุดุธรรมเป็นพระโสดาบัน ในการบรรลุดุธรรมของโสภณเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเลื่อมใสศรัทธาของโสภณ เพราะเกิดความเบื่อหน่ายต่อการมีอาชีพการเป็นโสภณ จึงได้ขอออกบวชและได้สำเร็จเป็นอริยบุคคลในระดับพระโสดาบันและบรรลุเป็นพระอรหันต์

จากงานศึกษาข้างต้นได้ข้อสรุปว่า อาชีพโสภณเป็นอาชีพมีรายได้เป็นเงินตราหรือสิ่งของเป็นสิ่งที่แลกเปลี่ยน และในครั้งพุทธกาลก็ไม่ได้ห้ามคนเข้าถึงหรือศึกษาพระพุทธศาสนาแต่อย่างใด ดังปรากฏในคัมภีร์ที่มีอย่างน้อย 4 คน ที่สามารถบรรลุดุธรรมได้

ในงานศึกษาของสาริกา หาญพานิชย์ (2558) เรื่องการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ (An Analytical Study of Model in the Quality of Life Development According to Buddhist Integration) ที่สรุปได้ความว่า

การพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติของศาสตร์สมัยใหม่ เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มุ่งการตอบสนองภายนอกเป็นส่วนใหญ่ เช่น การมีปัจจัย 4 บริโภคอย่างเพียงพอ การมีระบบเศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง ความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตที่มั่นคง และการมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล แต่การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางพระพุทธศาสนา จะให้ความสำคัญทั้งกายและจิต การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่แท้จริงของมนุษย์ต้องทำให้ครบทั้งสองด้านไปพร้อม ๆ กัน รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาของชุมชนบ้านดงบัง ตำบลคอนนิม อำเภอบางใหญ่ จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบของคน มีหลักการสำคัญ คือ การกล้าปรับเปลี่ยนแนวความคิดจากแบบเดิมมาสู่แนวคิดใหม่ โดยการศึกษาหาความรู้จากบุคคลตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ โดยการแนะนำของท่านผู้รู้หรือกัลยาณมิตร 2) รูปแบบการทำงาน เป็นไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและรูปแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เน้นทำการเกษตรแบบพออยู่พอกินและเน้นให้การพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน เพราะรากฐานเดิมของเกษตรกรนั้นประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และ 3) รูปแบบการใช้

คุณธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะแม้เกษตรกรจะมีการไปศึกษาหาความรู้แล้วนำหลักการเกษตรมาทำจนประสบความสำเร็จเพียงใด แต่หากขาดหลักคุณธรรมเสียอย่างเดียว ชีวิตย่อมไม่ประสบความสำเร็จได้ เพราะหลักคุณธรรมนั้นเป็นหลักการที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิและปัญญา พบว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านดงบังตั้งอยู่บนพื้นฐานของไตรสิกขา โดยการดำรงชีวิตตามกฎเกณฑ์ของสังคัม การทำหน้าที่ของตนให้เป็นปกติตามสถานะและบทบาทนับเป็นการใช้หลักการของศีล ความตั้งใจมั่นในการประกอบสัมมาอาชีพจนประสบความสำเร็จ การมีสุขภาพจิตที่ดี การมีสมรรถภาพทางจิตที่เข้มแข็งมีความพากเพียรพยายามในการประกอบหน้าที่การงาน นับเป็นการใช้หลักการของสมาธิ และการมีความรู้ทั้งในการประกอบอาชีพ การพิจารณาแยกแยะสิ่งที่ไม่ควร การสามารถปรับเปลี่ยนแนวความคิดจากการดำรงชีวิตในรูปแบบเดิมมาใช้แนวความคิดใหม่ การมีเหตุมีผลในการดำรงชีวิตนับเป็นการใช้หลักการของปัญญา

กฤต ศรียะอาจ และคณะ (2562) ในงานศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์กับการประกอบอาชีพในสมัยพุทธกาลที่ศึกษาแล้วพบว่า

อาชีพต่าง ๆ ในสมัยพุทธกาล เริ่มจากวิวัฒนาการของโลกตั้งแต่ตอนต้นแห่งวิวิธกัปตามทีปรากฏอยู่ในอัครคัมภีร์ โดยอาชีพประเภทแรกเกิดขึ้นก่อน คือ อาชีพเกษตรกรรม จากสังคัมเกษตรกรรมพัฒนาไปสู่ยุคอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม ในช่วงสมัยของพระพุทธเจ้า นั้น ระบบชนชั้นมีความเข้มข้นอย่างมาก การที่บุคคลจะประกอบอาชีพประเภทใดได้ ต้องขึ้นอยู่กับว่า เกิดในตระกูลวรรณะใดการแบ่งประเภทอาชีพของคนอินเดียในสมัยพุทธกาล จึงเป็นไปตามความเข้มแข็งของวรรณะ ประเด็นพุทธจริยศาสตร์สำหรับการประกอบอาชีพ พบว่า หลักพุทธจริยศาสตร์ อันมีหลักศีลธรรมซึ่งมาจากคำสอนจากพระพุทธเจ้าเป็นกฎเกณฑ์ชัดเจนตายตัว ผิดถูก บุญ-บาป แยกส่วนกันอย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาตามเป้าหมายแล้ว สามารถแบ่งได้ 2 ระดับ คือ 1) ระดับโลกียธรรม 2) โลกุตระธรรมทำให้ลักษณะของพุทธจริยศาสตร์ จึงมีความเป็นสมบูรณ์นิยม (Absolutely) ทั้งในระดับพื้นฐาน ระดับกลาง และระดับสูง สำหรับเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรม พิจารณาจรรยา 2 ลักษณะเป็นตัวจำแนก คือ การกระทำใดมีรากฐานมาจากกุศลมูล ถือว่า เป็นการกระทำที่ดี และการกระทำใดมีรากฐานมาจากอกุศล ถือว่า เป็นการกระทำที่ชั่วซึ่งจะต้องอาศัยองค์ประกอบ 2 อย่าง เป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัย โดยพิจารณาจาก 1) เจตนาของผู้กระทำ 2) ผลที่เกิดจากการกระทำนั้น

ประเด็นการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาอาชีพของบุคคลในสมัยปัจจุบัน พบว่า อาชีพมีความซับซ้อนหรือยุ่งเหยิงมาก เนื่องจากระบบสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น อาชีพก็มีหลากหลายมากขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการ จึงเป็นเหตุให้การประกอบอาชีพแต่ละประเภทมีการคำนึงถึงผลกำไรในทางเศรษฐศาสตร์มากขึ้น เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์อันเป็นเกณฑ์หลักที่จะนำมาตัดสินการประกอบอาชีพว่า อย่างไร ควรหรือไม่ควร ดีหรือไม่ดี อย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ต้องใช้

เกณฑ์อื่นเข้ามาร่วมพิจารณาด้วย กล่าวคือ เกณฑ์รอง ได้แก่ มโนธรรม และเกณฑ์ร่วม ได้แก่ กฎหมาย รวมทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพเพื่อหาทางออกให้กับอาชีพบางอาชีพในปัจจุบัน

จากข้อมูลที่ยกมาต้องการสื่อให้เห็นว่า อาชีพเป็นสิ่งที่เกิดมาพร้อมกับมนุษย์ ส่วนจะเรียกอาชีพใหม่ในขณะนั้นเป็นอีกกรณีหนึ่ง โดยเจตนารมณ์หลักหรือหัวใจสำคัญของคำว่า อาชีพหรือเนื่องด้วยอาชีพ คือ การทำให้เกิดคุณภาพชีวิต มีรายได้ มีอาหารกินหรือเครื่องดำรงชีพ แต่สิ่งที่สำคัญและเป็นแก่น ก็คือ อาชีพนั้นจะต้องมีคำว่า สุจริตหรือจรรยาบรรณในวิชาชีพ เช่น ความซื่อตรงต่ออาชีพ ไม่นำไปสู่การฉ้อฉล ฉ้อโกง หลอกลวง เอาเปรียบเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินอันไม่สุจริตและนำไปสู่การใช้จ่ายเพื่อให้ได้ประโยชน์เพิ่มโดยไม่สุจริตด้วย

เจตนารมณ์แห่งอาชีพในพระไตรปิฎก

ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอาจจะพูดถึงอาชีพจำนวนมาก แต่ในจำนวนอาชีพทั้งหมดจะต้องเป็นไปเพื่อความสุจริตที่เรียกว่า สุจริตทางกาย ทางวาจาและใจ ไม่ใช่พูดเพื่อลวงที่จะเอาหรือมีเจตนาฉ้อโกง ดังนั้น อาชีพในพระพุทธศาสนาจึงอยู่ในบริบทของคำว่า อาชีพสุจริต สัมมาชีพหรือสัมมาอาชีพะ ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม แนวคิดเรื่องเจตนารมณ์ของอาชีพที่ปรากฏในพระไตรปิฎกจึงมีคำสำคัญ 3 คำ คือ 1) กายสุจริต (อาชีพต้องโปร่งใส มีธรรมาภิบาล ตรงไปตรงมา) 2) วาจาสุจริต (ข้อมูลที่ถูกต้อง สอดคล้องกับความเป็นจริง ตรงปก สื่อสารด้วยความถูกต้อง ชัดเจน ตรงตามอาชีพนั้น ๆ) 3) มโนสุจริต (จิตที่ซื่อสัตย์ ไม่คิดคดโกง ไม่เบียดบัง ไม่แอบแฝง หรือต้องการทรัพย์สินของคนอื่นโดยมีเจตนาแอบแฝง) ดังนั้น ทุกอาชีพจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความสุจริตทั้งทางกาย วาจาและใจเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดเรื่องสัมมาอาชีพะ คือ การดำเนินชีวิตด้วยวิถีแห่งความสุจริต มีความตรงไปตรงมา อันหมายถึง อาชีพที่สุจริตไม่ผิดกฎหมายและปฏิบัติตามสถานการณ์ของเหตุบ้านการเมือง ในทางพระพุทธศาสนาใช้คำว่า ไม่ประกอบด้วยมิจฉวนมิชชา ทั้ง 5 เช่น

(ก) การไม่ค้าอาวุธที่นำไปสู่การก่อความรุนแรง การประหารชีวิตหรือทำร้ายจนเสียชีวิต เช่น สงครามโลก 1-2 (ทรงชัย ทองปาน, 2552) สงครามตะวันออกกลาง (Bulloch & Morris, 1989) สงครามอิรัก (ชญาณันท์ ศุภชลาศัย, 2556) สงครามอิรัก-อิหร่าน (Karsh, 2002) สงครามอิสราเอล-ฮามาส (อัปดุลรอฮิง สือแต และซาฟีอี อาดำ, 2560) สงครามรัสเซีย-ยูเครน (สุวิทย์ ธีรศาสตร์, 2566; มัลลิกา ภูมะธน และดิเรก ด้วงลอย, 2566) โดยทั้งหมดเนื่องด้วยอาวุธและการใช้อาวุธ ใช้ความรุนแรงการประหารชีวิตการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

(ข) การไม่ค้ำมนุษย์ หรือทำให้มนุษย์เป็นสินค้า แม้กระทั่งการไม่ทำตัวเองให้เป็นสินค้าที่เรียกว่า การค้าประเวณี เพราะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งที่คนอื่นทำให้หรือกระทำตัวเองให้เป็น การค้าแรงงาน การเอาเปรียบแรงงานหรือผลประโยชน์อันพึงได้ของสมาชิกในองค์กรในรูปแบบของแรงงานหรือแรงงานราคาถูก การพยายามออกกฎหมายที่เอาเปรียบแรงงานโดยไม่สนใจต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การกระทำในลักษณะนี้ในทางพระพุทธศาสนาไม่จัดว่า เป็นสัมมาอาชีพะ

(ค) การไม่ค้ำน้ำเมา และการไม่ค้ำยาพิษ ซึ่งยาพิษในความหมาย ก็คือ สาร ยาหรือสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อระบบสุขภาพ ระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมอันเกิดผลกระทบต่อชีวิต ดังกรณีการค้ายาเสพติดให้โทษหรือการใช้อาวุธชีวภาพที่เนื่องด้วยยาพิษเพื่อทำลายล้าง เช่น ในสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482-2488/ค.ศ. 1939-1945) ที่สหรัฐอเมริกาได้ทำสงครามกับญี่ปุ่น โดยใช้ระเบิดนิวเคลียร์เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2488 และวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2488 จนกระทั่งส่งผลกระทบเป็นความเสียหาย ล้มตาย และสารกัมมันตภาพรังสียังตกค้างส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชาวญี่ปุ่นกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งประเด็นนั้นเป็นเหตุผลของสงครามและการทำลายล้างเพื่อยุติความรุนแรงจากสงครามต่อเนื่อง แต่เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในขณะนั้น แต่อีกมุมหนึ่งเป็นการค้าอาวุธชีวภาพที่ส่งผลเป็นความรุนแรงต่อชีวิตและทรัพย์สิน

ส่วนอาชีพที่กล่าวถึงนี้ เป็นการค้าตัวเอง (ค้ำมนุษย์) เป็นการถูกคนอื่นค้าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้วยการค้าประเวณี ค่าแรงงาน ค่าทาส โดยการออกกฎหมายเบียดบังประโยชน์ของแรงงานเพื่อให้ได้เงินได้ค่าทรัพย์สินรายได้ โดยสรุปแล้ว อาชีพในพระไตรปิฎกมีสาระสำคัญที่เป็นเป้าหมาย คือ ความสุจริตต้องเป็นบาทฐานเป็นหัวใจสำคัญของการประกอบอาชีพ จึงจะได้ชื่อว่า สัมมาชีพหรือสัมมาชีวะ เพราะมิฉะนั้น เงินทองทรัพย์สินที่ได้มาก็ไม่สุจริต (ได้มาด้วยไม่บริสุทธิ์) ทำประโยชน์หรือนำไปใช้สร้างความดีก็เป็นความดีที่ฉาบทาด้วยความไม่สุจริตไปด้วยเช่นกัน

ภาพ 3 การค้ำมนุษย์ ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นคน ทั้งผู้กระทำและผู้เข้าสู่ตลาดการค้ามนุษย์
(Chiang Mai News, 2565; กรุงเทพธุรกิจ, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

จากประเด็นที่กล่าวมา การได้เงินได้ค่า: เจตนารมณ์แห่งอาชีพตามคติในทางพระพุทธศาสนาและพระไตรปิฎก จะประกอบด้วยแนวคิดการประกอบอาชีพเพื่อให้ได้ทรัพย์สินเงินทองที่เรียกว่า ได้เงินได้ค่า ซึ่งในพระไตรปิฎกมีเจตนารมณ์ของการประกอบอาชีพอันว่าด้วยกายสุจริต วจิสสุจริต และมโนสุจริต สิ่งเหล่านี้เป็นเจตนารมณ์ให้เกิดสัมมาชีพในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการมีอาชีพที่ต้องห้ามสำหรับชาวพุทธที่เรียกว่า มิจฉาณนิชชา นั่นเพราะเป็นอาชีพที่ไม่สุจริตนั่นเอง ดังนั้น หากกล่าวโดยสรุป ทำให้ได้องค์ความรู้จากการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับสุจริต-สัมมาชีพในพระพุทธศาสนาที่อยู่บนพื้นฐานของสุจริต 3 แม้ว่าในพระไตรปิฎกจะกล่าวถึงอาชีพมากมาย แต่หากไม่ประกอบด้วยสุจริต ก็จะไม่เข้าข่ายสัมมาชีพ โดยเฉพาะ

อาชีพทั้ง 5 ที่ต้องห้าม (มิถุนานวิชา) เพราะนอกจากจะไม่เข้าข่ายแล้ว ยังเป็นอาชีพที่ไม่พึงกระทำ ดังภาพนำเสนอโดยสรุป ดังนี้

ภาพ 4 แนวคิดเรื่องเจตนารมณ์แห่งอาชีพตามคติในทางพระพุทธศาสนาและพระไตรปิฎก

สรุป

จากแนวคิดที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นการชวนคิดให้เห็นว่า การประกอบอาชีพหรือการทำอาชีพเพื่อให้ได้ผลผลิต คือ การได้เงินทองและสิทธิ์ประโยชน์ต่าง ๆ นั้น เป็นส่วนประกอบของอาชีพที่จะพึงได้ “เงิน” ได้ “คำ” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการประกอบอาชีพ แต่จริยธรรมของคำว่า อาชีพ คือ ความสุจริตในอาชีพ อันเป็นความเชื่อตรงต่ออาชีพ ในเวลาเดียวกันการดำเนินอาชีพะที่เรียกว่า การดำเนินชีวิต ก็มีความหมายที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการประกอบอาชีพ นั่นคือ การมีเป้าหมายเพื่อการอยู่ร่วมกัน ดังนั้น การเขียนบทความนี้จึงต้องการสะท้อนคิดเพื่ออธิบายเทียบเคียงในประเด็นสาธารณะในเรื่องการได้เงินได้คำ โดยไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เบียดเบียนคนอื่น จนกลายเป็นประเด็นความขัดแย้งในหลายกรณีดังกรณีที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ดังนั้น การประกอบอาชีพหลักแม้อาจไม่ได้เงิน แต่การประกอบอาชีพเสริมเพื่อให้มีรายได้ยังเป็นกอบเป็นกำ กระทั่งนำไปสู่การเป็นอาชีพหลักนั้น ก็ไม่ควรเบียดบังหรือเป็นอาชีพทุจริต เพราะตามหลักพระพุทธศาสนามองว่า การประกอบอาชีพดังกล่าวเป็นการแสดงออกอย่างไม่เหมาะสม ภายใต้กรอบของคำว่า “สุจริต-สัมมาชีพ” นั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพมหานคร. (8 พฤศจิกายน 2563). 'ค่าบริการทางเพศ' เป็นอาชญากรรมหรือไม่. สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/social/906694>
- กฤต ศรียะอาจ และคณะ. (2562). การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์กับการประกอบอาชีพในสมัยพุทธกาล. *วารสารมหาจุฬาราชวิทยาลัย*. 6 (ฉบับพิเศษ), 1-11.
- คาดิจา ชารีฟ. (5 มกราคม 2565). นักข่าวต่างประเทศแนะวิธีทำข่าวสืบสวนสอบสวน แกะรอยขบวนการค้าอาวุธข้ามชาติ. สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://prachatai.com/journal/2022/01/96679>
- ชญาณันท์ ศุภชลาศัย. (2556). ทหารผ่านศึกสหรัฐฯ กับบาดแผลร้ายลึกหลังสงครามอิรัก. *วารสารสังคมศาสตร์*. 9 (2), 145-171.
- ทรงชัย ทองปาน. (2552). บทสำรวจภูมิศาสตร์การเมืองในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2. *วารสารศิลปศาสตร์*. 9 (2), 1-33.
- พระครูญาณปริษา และคณะ. (2566). พระพุทธศาสนากับวิชาชีพ. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*. 6 (1), 100-118.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 20*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2557). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 36*, พิมพ์ครั้งที่ 9. นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มัลลิกา ภูมธน และดิเรก ด้วงลอย. (2566). ประสบการณ์พระพุทธศาสนาในรัสเซีย: สะท้อนคิดร่วมกับเหตุการณ์ของสงครามรัสเซียและยูเครนในช่วง 2022. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*. 5 (3), 101-117.
- รุ่งอรุณ กุลฉำรง. (2559). การศึกษาความรู้เกี่ยวกับงานช่างฝีมือในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *วารสารมนุษยศาสตร์*. 23 (2), 1-34.
- สาริกา หาญพานิชย์. (2558). การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*. 32 (3), 25-48.
- สุวิทย์ อธิศาสด. (2566). สงครามยูเครน-รัสเซีย: สาเหตุ ศักยภาพ และผลกระทบ. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*. 18 (2), 1-20.
- โสภณ เทียนศรี และพระเมธีวราญาณ. (2563). การศึกษาวิเคราะห์การบรรลุลัทธิธรรมของโสภณในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*. 4 (1), 1-11.
- อัปดุลอนิง สือแต และซาฟีอี อาดำ. (2560). ฮามาส: กำเนิด โครงสร้าง และอุดมการณ์. *วารสารอิสลามศึกษา*. 8 (1), 49-64.

- อัมพร ภาวศุทธิ์. (2560). จริยธรรมวิชาชีพกับพุทธจริยศาสตร์. *วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 10 (3), 2288-2303.
- Auudomchaisakun, P. (14 มกราคม 2566). ‘คุณครู – หมอ – ทหาร’ มั่นล้าสมัย ส่อง 15 อาชีพเด็กยุคใหม่ที่ใครอาจคาดไม่ถึง. สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://futuretrend.co/%e0%b8%84%e0%b8%b8%e0%b8%93%e0%b8%84%e0%b8%a3%e0%b8%b9-%e0%b8%ab%e0%b8%a1%e0%b8%ad-%e0%b8%97%e0%b8%ab%e0%b8%b2%e0%b8%a3-%e0%b8%a1%e0%b8%b1%e0%b8%99%e0%b8%a5%e0%b9%89%e0%b8%b2/>
- Bulloch, J and Morris, H. (1989). *The Gulf War: Its Origins, History and Consequences*. London: Routledge.
- Chiang Mai News. (17 มีนาคม 2565). *ปกครองรุกปราบปราม ทลายธุรกิจค้ามนุษย์ ขายบริการทางเพศ*. สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://www.chiangmainews.co.th/social/1962237/>
- Karsh, E. (2002). *The Iran–Iraq War, 1980–1988*. Oxford: Osprey Publishing.
- MyAccount-Cloud Accounting. (ม.ป.ป.). *เงินเดือนเด็กจบใหม่ปี 2020 อาชีพไหนสร้างที่รายได้มากที่สุด?* สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://www.myaccount-cloud.com/Article/Detail/122065/>
- Tugendhat, T. (28 July 2021). *The Contrast that Dishonours Britain: As Heroic Translators are Denied Sanctuary while Migrant Boatyard overflows, MP and Former Army Officer TOM TUGENDHAT Gives His Devastating Verdict*. Retrieved 15 February 2024, from <https://www.dailymail.co.uk/debate/article-9837007/The-contrast-dishonours-Britain-TOM-TUGENDHAT-gives-devastating-verdict.html>